

Βραβεία «Europa Nostra 2008»: Τριπλή διάκριση για την Ελλάδα

Τριπλή διάκριση πέτυχε η Ελλάδα στον ευρωπαϊκό διαγωνισμό πολιτιστικής κληρονομιάς «Europa Nostra 2008». Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Europa Nostra (Πανευρωπαϊκή Ομοσπονδία Πολιτιστικής Κληρονομιάς) έδωσαν στον αρχαιολογικό χώρο Σκάρκος στην Ίο, το ένα από τα έξι πρώτα βραβεία, για την υποδειγματική αναστήλωση και ανάδειξή του. Μετάλλιο, επίσης, κέρδισε το ανακτορικό συγκρότημα του Γαλέριου στη Θεσσαλονίκη για την αναστήλωση και ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου, ενώ έπαινο πήρε και η σκευοθήκη της Μονής Βατοπεδίου στο Άγιον Όρος για την αποκατάσταση και επανάρχρησή της ως μουσείου.

Τα έργα υποβλήθηκαν στην Europa Nostra από την Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς), εκπρόσωπο της Europa Nostra στην Ελλάδα.

Η ειδική τελετή απονομής των βρα-

βείων έγινε στις 12 Ιουνίου 2008, στον περίφημο καθεδρικό Ναό του Durham στη Μ. Βρετανία, παρουσία πολλών επισήμων από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Την Ελλάδα εκπροσώπησε ο Αντιπρόεδρος της Europa Nostra και ιδρυτής της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Κώστας Καρράς.

Τα βραβεία ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς καθιερώθηκαν από κοινού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Europa Nostra, στο πλαίσιο του προγράμματος της Επιτροπής για τον Πολιτισμό, με σκοπό την προβολή σημαντικών πρωτοβουλιών που αναδεικνύουν την πολυμορφία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης και καλύπτουν ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων: αναπαλαίωση κτιρίων και προσαρμογή τους σε νέες χρήσεις, αναβάθμιση αστικού και αγροτικού τοπίου, ερμηνεία των αρχαιολογικών χώρων και μέριμνα για συλλογές έργων τέχνης. Απονέμονται, επίσης, βραβεία για την έρευνα και - πρώτη φορά το 2008- για έργα στον

τομέα της εκπαίδευσης που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά και για ειδικές υπηρεσίες για τη διαφύλαξη της κληρονομιάς από φυσικά πρόσωπα ή οργανώσεις.

Σκοπός του συστήματος απονομής βραβείων είναι η προώθηση υψηλών προτύπων και δεξιοτήτων υψηλής ποιότητας στην πρακτική της διαφύλαξης, καθώς και η ενθάρρυνση των διασυνοριακών ανταλλαγών στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς. Λειτουργώντας ως παράδειγμα, το βραβείο αποσκοπεί επίσης, να ενθαρρύνει περαιτέρω προσπάθειες και έργα σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Φέτος υποβλήθηκαν συνολικά 109 υποψηφιότητες και προτάσεις, από 29 χώρες, για διάφορες κατηγορίες και αξιολογήθηκαν επιτόπου από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες. Οι πιο εξέχουσες από αυτές ετελέγησαν από την επιτροπή των βραβείων πολιτιστικής κληρονομιάς σε μια σειρά συνεδριάσεων που πραγματοποιήθηκαν τους τελευταίους μήνες.

της **ΦΡΟΣΩΣ ΚΑΒΑΛΑΡΗ**

Ο διαγωνισμός

«**Τ**α βραβεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς της Ευρώπης, αποτελούν ένα άριστο παράδειγμα αμοιβαίου σεβασμού και στενής συνεργασίας μεταξύ επίσημων φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων -τονίζει ο Αντιπρόεδρος της Eurora Nostra **Κώστας Καρράς**.

Τα βραβεία εγκαινιάσθηκαν το 1978 ως πρωτοβουλία της Eurora Nostra, της ομοσπονδίας ευρωπαϊκών οργανώσεων περιβάλλοντος και πολιτισμικής κληρονομιάς. Παρουσίασαν από την αρχή μεγάλη επιτυχία, με αθρόες συμμετοχές από όλες τις χώρες - μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Από το 2002 ο διαγωνισμός διενεργείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ η Eurora Nostra παραμένει υπεύθυνη για τη διοργάνωση και επιλέγει τις επιτροπές κρίσης. Το αντικείμενο των διαγωνισμών έχει πλέον διευρυνθεί και καλύπτει όχι μόνον αναστηλώσεις αρχιτεκτονικών μνημείων, αλλά επίσης αναστηλώσεις αρχαιολογικών χώρων, μουσειακών συλλογών και τοπίων εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς, όπως επίσης και μελέτες αναστηλώσεων. Τέλος, τα πρώτα βραβεία στην κάθε κατηγορία συνοδεύονται και από ένα χρηματικό έπαθλο.

Από το 1973 η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού αντιπροσωπεύει την Eurora Nostra στη χώρα μας, η οποία έχει διακριθεί πολλές φορές. Ο τελευταίος διαγωνισμός υπήρξε όμως ιδιαίτερα επιτυχής. Εκτός από τον έπαινο που έλαβε η αναστήλωση του Σκευοφυλακίου της Ιεράς Μονής Βατοπεδίου στο Άγιον Όρος, δόθηκε μετάλλιο για την αναστήλωση του Παλατιού του Αυτοκράτορα Γαλέριου στη Θεσσαλονίκη, ενώ το πρώτο βραβείο για την ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου σε όλη την Ευρώπη απονεμήθηκε στον αρχαιολογικό χώρο του Σκάρκου».

Τα 6 πρώτα βραβεία

Ειδικότερα, απονεμήθηκαν έξι (6) βραβεία στις ακόλουθες κατηγορίες:

► Κατηγορία 1 - Διαφύλαξη:

- Η συντήρηση της νότιας όψης του Horní Hrad (άνωτερο τμήμα του πύργου) του εθνικού πύργου Český Krumlov, Τσεχική Δημοκρατία: Βραβεύθηκε για την καθιέρωση νέων προτύπων στη συντήρηση των μνημείων στην Τσεχία και εκτιμήθηκε ως ε-

- Η αναπαλαίωση και η προσαρμογή σε νέα χρήση του εργοστασίου Van Nelle στο Ρότερνταμ, στις Κάτω Χώρες: Τιμήθηκε ως υποδειγματική προσέγγιση της αναπαλαίωσης και της εύρεσης νέας χρήσης για ένα παραδοσιακό κτίριο ευρωπαϊκής και παγκόσμιας σημασίας.

► Κατηγορία 2 - Έρευνα:

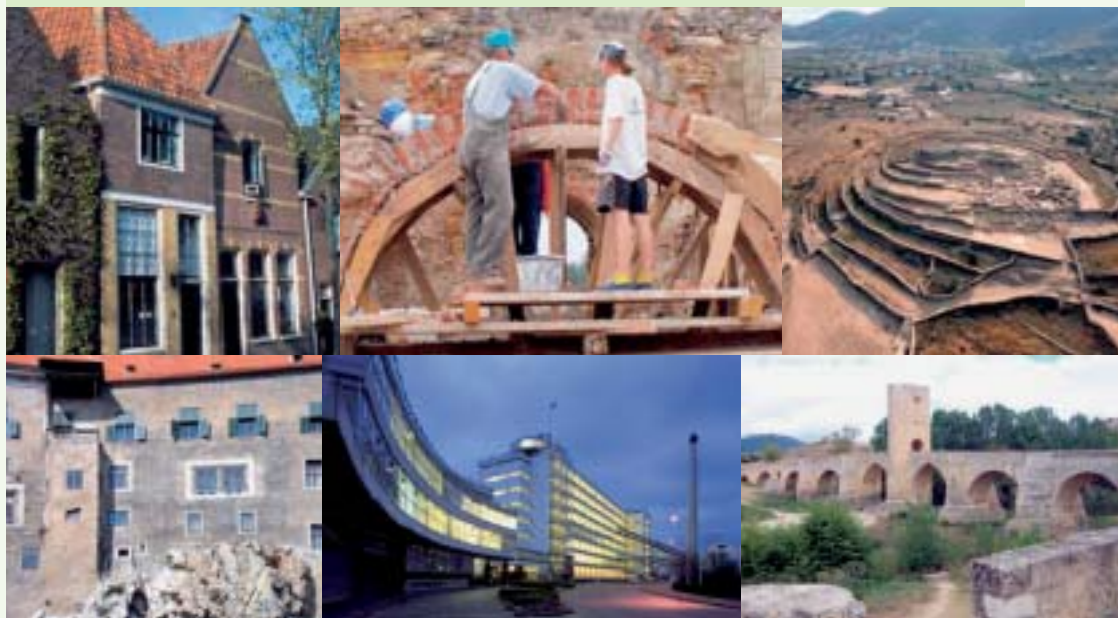
- Η καταγραφή των έργων οχυρωματικής αρχιτεκτονικής στην Ισπανία από την

Hoorn, Κάτω Χώρες:

Ένα εξαιρετικά επιτυχές παράδειγμα συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στην προστασία των ιστορικών κέντρων των πόλεων της Ευρώπης και προβολής της σημασίας του εθελοντισμού.

► Κατηγορία 4 - Εκπαίδευση, κατάρτιση και ευαισθητοποίηση:

- Το διεθνές κέντρο κατάρτισης για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής

ξαιρετικό παράδειγμα συντήρησης με σεβασμό του μνημείου.

- Η διαμόρφωση του αρχαιολογικού χώρου Σκάρκου στην Ίο στην Ελλάδα:

Βραβεύθηκε για την αξιωματική ποιότητα των εργασιών διαμόρφωσης και πάνω απ' όλα για τις ελάχιστες και εξαιρετικής ευαισθησίας παρεμβάσεις, οι οποίες δεν αλλοίωσαν το μοναδικό τοπίο.

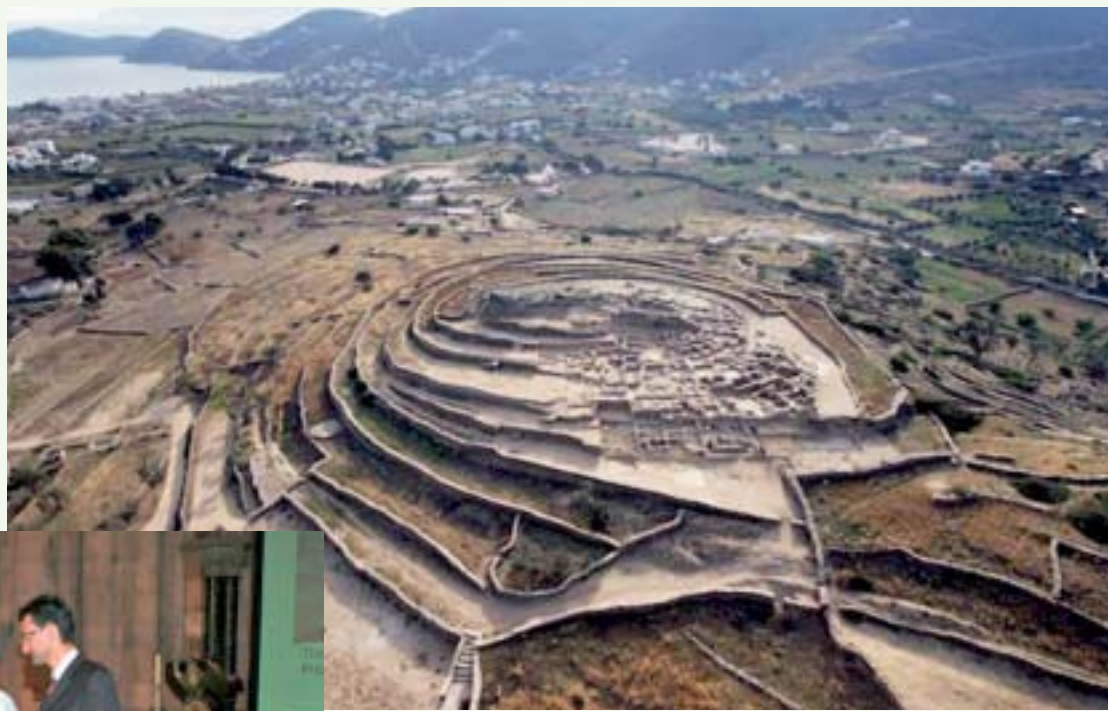
Asociación Española de Amigos de los Castillos, Ισπανία: Εκτιμήθηκε ως εξαιρετικό παράδειγμα ευαισθητοποίησης όσον αφορά την ισπανική κληρονομιά στρατιωτικής αρχιτεκτονικής, η οποία είναι σημαντική όχι μόνο για την Ισπανία αλλά και για την Ευρώπη.

► Κατηγορία 3 - Ειδικές υπηρεσίες:

- Stichting Stadsherstel

κληρονομιάς στο Bánffy Castle, Bontida, Ρουμανία: Αναγνωρίστηκε ιδιαίτερα λόγω της διπλής προσέγγισης που ακολούθησε: κατάρτιση για τη διατήρηση και διατήρηση μέσω κατάρτισης. Αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα διασυνοριακών ανταλλαγών γνώσεων και λαμβάνει επάξια το βραβείο αυτό στο Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου.

Το έργο ανάδειξης του Αρχαιολογικού Χώρου Σκάρκου Ίου έλαβε το πρώτο Βραβείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην κατηγορία «Συντήρηση Αρχαιολογικών Χώρων» από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την πολιτιστική της ομοσπονδία Europa Nostra. Το έργο είναι ενταγμένο στο τομεακό σκέλος του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης του Υπουργείου Πολιτισμού («ΕΠ Πολιτι-

Ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου του Σκάρκου

σμός») και υλοποιείται με αυτεπιστασία από την ΚΑ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Κυκλάδων, με υπεύθυνη την ανασκαφέα της θέσης και προϊστάμενη της ΚΑ΄ Εφορείας δρ. **Μαρίζα Μαρθάρη**. (Η δρ. Μαρθάρη εκπόνησε και τη μελέτη ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου και επέβλεψε τις εργασίες. Ο αρχιτέκτων της ΚΑ΄ Εφορείας Αρχαιοτήτων, **Χάρης Βασιλειάδης**, εκπόνησε μελέτες επισκευής και μετατροπής της χρήσης 2 υπαρχόντων στο χώρο κτισμάτων και επέβλεψε τις εργασίες.)

Το βραβείο απονεμήθηκε για την αξιοσημείωτη ποιότητα της διαμόρφωσης και κυρίως για τις εξαιρετικά ευαίσθητες παρεμβάσεις, οι οποίες δεν αλλοίωσαν το

μοναδικό φυσικό τοπίο της Ίου. Σημειωτέον ότι δεν κατασκευάστηκαν καθόλου νέα κτίρια αλλά τα υπάρχοντα αγροτικά κτίσματα επισκευάστηκαν και απέκτησαν τις απαιτούμενες για τη λειτουργία του αρχαιολογικού χώρου νέες χρήσεις.

Το βραβείο, καθώς και μεταλλική ειδική πλακέτα που θα τοποθετηθεί στον Αρχαιολογικό Χώρο του Σκάρκου, παρέλαβε η κα Μαρθάρη από την Πρόεδρο της Europa Nostra SAR la Infanta Dona **Pilar de Borbón** και το Διευθυντή Πολιτισμού της Διεύθυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό **Vladimir Sucha** στην ειδική τελετή απονομής των βραβείων.

Η σημαντική προϊστορική θέ-

ση Σκάρκος Ίου επισημάνθηκε το 1985 από την ανωτέρω αρχαιολόγο. Το 1986 άρχισαν σωστικές ανασκαφές και αργότερα ακολούθησε συστηματική ανασκαφή. Με τις έρευνες ήλθε στο φως ο μεγαλύτερος έως σήμερα γνωστός οικισμός των μέσων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού (μέσα 3ης χιλιετίας π.Χ.). Ο οικισμός αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός ενώ η κατάσταση διατήρησής του είναι μοναδική για το Αιγαίο της 3ης χιλιετίας π.Χ. Διαθέτει οργανωμένο πολεοδομικό σχέδιο και εντυπωσιακά δώροφα κτίρια. Τα κτίρια διατηρούν τα μορφολογικά τους στοιχεία, δηλαδή τις πόρτες του ισογείου και του ορόφου, τα παράθυρα, τις κλίμακες, τα ερμάρια, τις κτιστές κασέλες και σε ορισμένες περιπτώσεις και τα πλακόστρωτα δάπεδα των ορόφων. Ο οικισμός διαθέτει και σύστημα απορροής των ομβρίων υδάτων.

Τα κινητά ευρήματα βρίσκο-

νται στη θέση τους κατά την ανασκαφή και είναι επίσης εξαιρετικά διατηρημένα. Πρόκειται για σφραγίδες και ενσφράγιστα αντικείμενα, μαρμάρινα ειδώλια, μεταλλικά, οστέινα και λίθινα σκεύη και εργαλεία και εντυπωσιακά πήλινα αγγεία, ύψους έως 1,30 μ. Τα τελευταία αποκαθίστανται ολόκληρα μετά τη συντήρηση, πράγμα εξαιρετικά σπάνιο, δεδομένου ότι το σύνθημα είναι να ευρίσκονται θραύσματα μόνο αγγείων στις θέσεις της 3ης χιλιετίας π.Χ. Τα κινητά ευρήματα στεγάζονται στο σύγχρονο Αρχαιολογικό Μουσείο της Ίου, που άνοιξε για το κοινό το 1999.

Με την ανασκαφή στο Σκάρκο αποκτάται μια πλήρης εικόνα για τις δομές των κοινωνιών που δημιούργησαν τον κυκλαδικό πολιτισμό, ο οποίος ήταν γνωστός έως πρόσφατα αποσπασματικά, κυρίως από ευρήματα νεκροταφείων και μάλιστα συλημμένων.

Ο αρχαιολογικός χώρος των ανακτόρων του Γαλερίου, στην πλατεία Ναυαρίνου της Θεσσαλονίκης, βραβεύθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Europa Nostra, με το Μετάλλιο της Πολιτιστικής Κληρονομιάς (European Union Prize for Cultural Heritage/ Europa Nostra Awards/2008), για την υψηλή ποιότητα των αναστηλωτικών μελετών, για την εξαιρετική επιστημονική αποκατάσταση και συντήρηση του μνημείου, για το σχεδιασμό και την επιλογή των υλικών που χρησιμοποιήθηκαν στις κατασκευές για την εξυπηρέτηση των επι-

σμών του έργου ήταν 2.560.000 ευρώ.

Η εκπόνηση των μελετών και η επίβλεψη των εργασιών συντήρησης, αποκατάστασης και ανάδειξης των ερειπίων υλοποιήθηκαν από τους αρχιτέκτονες της ΙΣΤ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης, Φανή Αθανασίου (που ήταν και υπεύθυνη του έργου), Βενετία Μάλαμα, Μαρία Μίτζα και Μαρία Σαραντίδου.

Το ανάκτορο του Γαλερίου στη Θεσσαλονίκη είναι ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της ύστερης αρχαιότητας. Η κατασκευή του ξεκίνησε στο τέλος

στον αρχαιολογικό χώρο της πλατείας Ναυαρίνου.

Στο τμήμα αυτό, που καταλαμβάνει έκταση 8 στρεμμάτων, αποκαλύφθηκαν πέντε σημαντικές κτιριακές ενότητες, με διαφορετική χρήση η καθεμία, οι οποίες, κατά τη διάρκεια της μακρόχρονης ζωής του ανακτόρου, που συνεχίσθηκε τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 7ου αιώνα, υπέστησαν πολλές μετατροπές. Ειδικότερα, ήρθαν στο φως οι τοικοποιίες κι ο εσωτερικός διάκοσμος των κτισμάτων, αποτελούμενος από ψηφιδωτά και μαρμάρινα δάπεδα, τα οποία καλύπτουν έκταση 3.000 τ.μ.

α) η στερέωση και η προστασία των ευπαθών τμημάτων των τοικοποιιών από τη διάβρωση του περιβάλλοντος,

β) η ανάκτηση μικρών τμημάτων τοικοποιιών, ιστορικά τεκμηριωμένων, για την αποκατάσταση της μορφολογικής ενότητας των μνημείων και την ανάγνωσή τους από το κοινό,

γ) η συντήρηση και αποκατάσταση των αρχαίων δαπέδων, καθώς και των κονιαμάτων ορθομαρμάρωσης,

δ) η διαμόρφωση και ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου με τη βελτίωση των συνθηκών περιήγησης (διάδρομοι κίνησης ε-

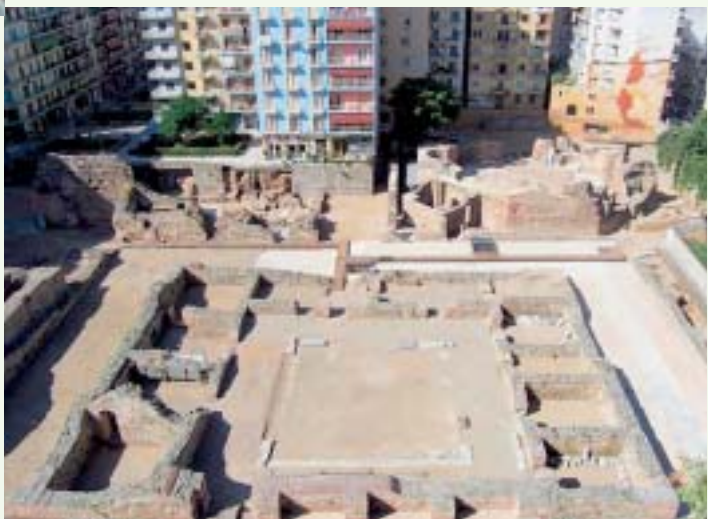

Συντήρηση και αποκατάσταση των ανακτόρων του Γαλερίου

Στόχος των επεμβάσεων, οι οποίες υλοποιήθηκαν σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη της Βενετίας και είναι αναγνωρίσιμες και αντιστρέψιμες χωρίς να πα-

πισκεπών, ενημερωτικές πινακίδες) και φύλαξης του χώρου (εκδοτήριο εισιτηρίων, περίφραξη).

Με την ολοκλήρωση των ερ-

σκεπών. Ειδικότερα διακρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιολόγησης για το σύνολο των επεμβάσεων που μετέτρεψαν έναν εγκαταλελειμμένο χώρο σε άρτια οργανωμένο και με εκπαιδευτικό χαρακτήρα, πόλο έλξης στην καρδιά της σύγχρονης πόλης.

Οι εργασίες αποκατάστασης και ανάδειξης του μνημείου ξεκίνησαν το 1994 από την ΙΣΤ΄ ΕΠΚΑ του ΥΠΠΟ και ολοκληρώθηκαν με αυτεπιστασία σε δύο περιόδους (1994-2000 και 2002-2006) με χρηματοδότηση από το Β΄ και Γ΄ Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης. Ο προϋπολογι-

του 3ου με αρχές του 4ου μ.Χ. αιώνα, όταν η πόλη, λόγω της στρατηγικής της θέσης στα Βαλκάνια, υπήρξε επίσημη έδρα (299-303 και 308-311 μ.Χ.) του αυτοκράτορα Γάιου Γαλερίου Ουαλερίου Μαξιμιανού. Η συστηματική ανασκαφή του εκτεταμένου αυτού οικοδομικού συγκροτήματος, ξεκίνησε τη δεκαετία του '50 και συνεχίστηκε σταδιακά μέχρι το 1971, αποκαλύπτοντας ένα σημαντικό αλλά περιορισμένο σε έκταση τμήμα του, ερείπια του οποίου σώζονται στον πεζόδρομο της οδού Δ. Γούναρη και

ραπορούν την αυθεντικότητα του μνημείου, ήταν:

γασίων, ο αρχαιολογικός χώρος αναδείχθηκε και έγινε επισκέψι-

μος, συμβάλλοντας σημαντικά στην προβολή και κατανόηση της ιστορίας της Θεσσαλονίκης κατά την ύστερη αρχαιότητα.

Το έργο είναι σημαντικό για την Ευρώπη γιατί:

- Το ανάκτορο του Γαλερίου είναι ένα από τα σημαντικότερα τετραγωναία συγκροτήματα, τόσο των Βαλκανίων όσο και της υπόλοιπης ρωμαϊκής επικράτειας, της ύστερης αρχαιότητας, αποτελώντας αντικείμενο μελέτης Ελλήνων και ξένων ερευνητών από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα.

- Αποτελεί ένα σημαντικό παράδειγμα συνολικής επιστημονικής αποκατάστασης μνημείων υπό μορφή ερειπίου, όπου η επιστημονική κοινότητα μπορεί να ενημερωθεί για τις διάφορες λύσεις που επιλέχθηκαν για την αντιμετώπιση ευρέος φάσματος προβλημάτων, που αφορούσαν στη στερέωση στη συντήρηση και στην ανάδειξη των οικοδομικών καταλοίπων.

- Κατά τη διάρκεια του έργου προωθήθηκε η διεπιστημονική συνεργασία και αξιοποιήθηκαν σύγχρονες τεχνολογίες για τη μελέτη των αρχαίων οικοδομικών υλικών και της παθολογίας των μνημείων. Παράλληλα ορίστηκαν, σε συνεργασία με το Εργαστήριο Δομικών Υλικών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης οι προδιαγραφές που έπρεπε να πληρούν τα νέα υλικά (κονιάματα - πλίνθοι) που θα χρησιμοποιούνταν στις επεμβάσεις (υπεύθυνη ήταν η καθηγήτρια του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών **Ι. Παπαγιάννη**). Η τεχνογνωσία που αποκτήθηκε στην παρασκευή νέων κονιαμάτων, συμβατών με τα αρχαία, για την αποκατάσταση των τοικοποιιών, τη συντήρηση των ψηφιδωτών και των αρχαίων επιχρισμάτων, καθιστά το έργο πρότυπο για παρόμοιες επεμβάσεις.

Επεμβάσεις αποκατάστασης στη Μονή Βατοπεδίου

θώντας την αρχή της ελάχιστης επέμβασης έγινε η εισαγωγή σύνθετων σύγχρονων ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων, που εξασφαλίζουν τον έλεγχο του κλίματος στο εσωτερικό, χάριν της προστασίας των ανεκτίμητης αξίας κειμηλίων που στεγάζονται πλέον στο κτίριο.

Την αρχιτεκτονική και μουσειολογική μελέτη, καθώς και την επίβλεψη είχε το γραφείο

Επαινο απέσπασε το έργο της αποκατάστασης του κτιρίου του παλαιού Σκευοφυλακίου και Δοχείου της Ιεράς Μονής Βατοπεδίου Αγίου Όρους.

Το κτίριο που στεγάζει το «Σκευοφυλάκιο» και «Δοχείο» βρίσκεται στο μέσον του αύλειου χώρου της μονής Βατοπεδίου και αποτελεί ένα από τα παλαιότερα χρηστικά κτίρια του Αγίου Όρους που διατηρείται ακέραιο χωρίς σοβαρές μεταγενέστερες αλλοιώσεις. Το κυρίως κτίσμα χρονολογείται στον 16ο αιώνα και οι θολωτοί του χώροι ακολουθούν τυπολογικά τα σύγχρονά του μπεζεστένια. Σύμφωνα με επιγραφή, στα 1636 οικοδομήθηκε ένα διώροφο πρόσθετο κτίος κατά μήκος της βόρειας πλευράς, εξασφαλίζοντας ασφαλέστερη πρόσβαση στον όροφο.

Οι επεμβάσεις αποκατάστασης είχαν ως σκοπό τη διατήρηση της ιστορικής αξίας του κτιρίου, όπως αυτή εκφράζεται κυρίως μέσα από

την αυθεντικότητά του. Αυτό επιτεύχθηκε με την εφαρμογή συμβατών οικοδομικών λύσεων αφενός και αφετέρου με τη διατήρηση της αυθεντικής χρήσης, προσαρμοσμένης στις σύγχρονες ανάγκες, δηλαδή τη διατήρηση του ελαιδοχείου στο ισόγειο και την επαναφορά του σκευοφυλακίου στον όροφο.

Οι προθάλαμοι που οδηγούσαν στους χώρους διαφύλαξης αποκαταστάθηκαν στην αρχική τους μορφή και στους υπόλοιπους χώρους εντάχθηκε έκθεση πολύτιμων κειμηλίων που προέρχονται κυρίως από δωρεές βυζαντινών αυτοκρατόρων. Ακολου-

των **Πέτρου και Μαρίας Κουφοπούλου** με συνεργάτη τον **Κοσμά Σκαρή**. Την αποτύπωση είχε εκπονήσει παλαιότερα ο **Σταύρος Μαμαλούκος** με τους συνεργάτες του, την ευθύνη των στατικών είχε ο **Παναγιώτης Παναγιωτόπουλος** και των Ηλεκτρομηχανολογικών οι **Νίκος Μιχαηλίδης** και **Παναγιώτης Κρυφός**. Τις ανασκαφές και την αρχαιολογική τεκμηρίωση διεκπεραίωσε η 10η ΕΒΑ, με υπεύθυνο τον **Πλούταρχο Θεοχαρίδη**.

Στο έργο απενεμήθη έπαινος της Europa Nostra μετά από πρόταση του ΣΑΚ της Ελληνικής Εταιρείας.